

**ШУМЕНСКИ УНИВЕРСИТЕТ
”ЕПИСКОП КОНСТАНТИН ПРЕСЛАВСКИ”**

ПЕДАГОГИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ

КАТЕДРА „СОЦИАЛНА РАБОТА“

ВЛАДИМИР ГЕОРГИЕВ ВЛАДИМИРОВ-ЖИТЕНСКИ

**СОЦИАЛНО-ЕКОЛОГИЧНИ ПРОБЛЕМИ НА
ГЛОБАЛНОТО ОБЩЕСТВО**

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

на

ДИСЕРТАЦИЯ

за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

Област на висше образование

3. Социални, стопански и правни науки

Професионално направление: 3.4. Социални дейности

Докторска програма: Организация и управление извън сферата на
материалното производство (Социални дейности)

Научен ръководител:

проф. д.ик.н. Маргарита Кирова Бонева

Шумен

2023 г.

Дисертацията се състои от увод, три глави, заключение, изводи, препоръки и приносни моменти към дисертационния труд, литература и приложения, с общ обем от 251 страници, които са разпределени по следния начин: Увод – 4 стр., Първа глава – 141 стр., Втора глава – 80 стр., Трета глава – 3 стр., Заключение, изводи препоръки и приноси към дисертационния труд – 5 стр., Литература – 9 стр., Приложения – 7 стр. Литературата се състои от общо 199 заглавия.

Текстът на дисертацията е илюстриран с 12 таблици и 12 фигури.

Обемът на основния текст на дисертацията (увод, три глави, заключение и обобщени изводи към дисертационния труд) се състои от 233 страници.

Дисертационният труд е обсъден и насочен към публична защита на заседание на Катедра „Социална работа“ на Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“ на 10.05.2023 г.

Защитата на дисертационния труд ще се състои на 21.07.2023 г. в Корпус 2, зала 211 на Педагогически факултет на Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“, от 11:00 ч.

Дисертацията е посветена на актуален, но недостатъчно изследван проблем, проблемът за социално-екологичните проблеми на глобалното общество.

Доколкото антропогенното замърсяване в настоящия момент е причина за редица социално-екологични рискове, то установяването на рисковете във взаимоотношенията общество – природа е необходимо, за да се изгради аргументирана държавна политика, гарантираща екологичната сигурност. Екологичната криза, явяваща се резултат на антропогенното замърсяване поражда много проблеми, свързани със здравето на хората, с оцеляването на флората и фауната на цялата планета, с опазването на околната среда. Ето защо, свързаните с екологичните рискове проблеми изискват ефективно екологично образование и възпитание, екологична компетентност на цялото общество, решени проблеми на устойчивото развитие.

Предлаганият дисертационен труд е посветен на основните подходи към проблема с екологичната грамотност, директно свързан с екологичната сигурност.

Разгледани са структурите и функциите на социално-екологичните системи. Екологичната сигурност в глобализацията се свят и казусът “глобализация – национална сигурност – социална екология” като особено важни за нормалното развитие и съществуване на всяка държава са представени в съответствие със съвременното им състояние.

Особено внимание е отделено на факторите, които замърсяват околната среда. Човекът се разглежда като главен екологичен обект.

Изграждането на личности с ценностни ориентации за разбиране на актуалните проблеми, свързани с взаимоотношенията общество – природа в условия на глобализация е своеобразна гаранция за социално-екологичната и националната сигурност на всяка държава.

Разработката има теоретико-приложен характер и е свързана с проблема за познаването на екологичната сигурност.

Значимост на изследването

В ситуация на глобална екологична криза, Република България се стреми да унифицира своето законодателство по проблемите, свързани с антропогенното замърсяване на биосферата. Съществуват определени проблеми в законодателната база и нормативните актове по отношение на екологичната сигурност и екологичната грамотност.

Целта пред настоящото дисертационно изследване е на основата на системен анализ на процесите на глобализация, на факторите на сигурността и на проблемите, свързани с антропогенното замърсяване и глобалната екологична криза да се проучи екологичната грамотност на младото поколение във висшите училища и се създаде концептуален теоретичен модел за решаване на екологичните проблеми, в съответствие с условията и обстоятелствата в страната и глобализирания се свят.

Обект на настоящото изследване е грамотността на студентите по отношение на социално-екологичните проблеми.

Предмет на изследването: Социално-екологичните проблеми на глобалното общество.

Хипотеза: Познаването на социално-екологичните проблеми на глобализацията е гаранция за тяхното решаване.

Задачи на изследването:

1. Да се анализира казусът “глобализация – социално-екологични проблеми.
2. Да се дефинират социално-екологичните проблеми на глобализацията
3. Да се изследват ключовите характеристики на глобализацията.

4. Да се определят мястото, ролята и задачите на различните институции и обществото като цяло за гарантиране на социално-екологичната сигурност.
5. Да се изследва социално-екологичната грамотност на студенти.
6. Разработване на модел за решаване на социално-екологичните проблеми в Р България.

Методология на изследването:

За постигане на поставената цел и за решаването на научноизследователските задачи са използвани разнообразни целесъобразни, адекватни на проблематиката общи и специфични методи на научно познание: теоретичен анализ, системен анализ, изучаване и обобщаване на практики за събиране и обработване на информация, емпирично изследване, изучаване на документи, наблюдение, анкети, емпирично-дидактометрично изследване върху социално-екологичните проблеми.

Методът на личното наблюдение е използван за придобиване на непосредствена представа за състоянието на различните проблеми на глобалното общество.

Изучаването на документи е насочено към изследване на съществуващата законова и друга ръководна нормативна база.

Методът на анкетата е използван за събиране на емпирична информация за нуждите на изследването. За целта е възприета като подходяща пряката анкета с еднотипен въпросник, даващ възможност за сравнимост на получените от допитването резултати.

Приложният характер на изследването се определя от спецификата на социално-екологичните проблеми и възможностите за тяхното решаване.

Дисертационният труд е опит да се обобщят, систематизират и обосноват целесъобразни препоръки за решаване на социално-

екологичните проблеми и гарантирането на социално-екологичната сигурност.

Представеният научен анализ, научно-приложните резултати, приложените методики и модели могат да послужат за създаване на редица национални и ведомствени документи, третиращи тази материя. Това е особено значимо днес, когато глобалната екологична криза е факт.

СТРУКТУРА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

В **увода** са обосновани актуалността на темата и нейната научна и научно-приложна значимост. Определени са обектът и предметът на изследването. Формулирани са целта и задачите на дисертационния труд.

В основите на изследването стои предпоставката, че социално-екологичните проблеми, независимо от техния произход, са ключов фактор, който наред с останалите влияе върху сигурността във всичките и проявления и само при стабилно, финансово осигурено, проспериращо и генериращо сигурност за гражданите общество, може да се говори за ефикасно преодоляване на тези проблеми. До този момент, въпреки многобройните изследвания, националната сигурност много рядко е поставена в контекста на замърсяването на околната среда.

Социалната екология в глобализацията се свят е особено актуален проблем, защото антропогенното замърсяване в настоящия момент е причина за редица социално-екологични рискове. Екологичната криза, резултат на антропогенното замърсяване поражда много проблеми, свързани със здравето на хората, с оцеляването на флората и фауната на цялата планета, с опазването на околната среда и в крайна сметка с живота на хората.

Дисертационното изследване е актуално и по още няколко причини:

На първо място хората в България не осъзнават напълно факта, че сигурността на обществото и тяхната лична сигурност в

крайна сметка не е единствено задължение, отговорност и функция на действията на държавните структури, а е сложно мултиплициран ефект от усилията на всички.

На второ място дисертационното изследване се центрира върху един болезнен за българското общество проблем, а именно, проблемът с антропогенното замърсяване на околната среда. Твърде много се говори и пише за замърсяването на околната среда, за начините за намаляване и обезвреждане на отпадъците, но голяма част от обществото не притежава необходимата социално-екологична грамотност за решаване на този проблем.

На следващо място, дисертационното изследване е ориентирано към един от съществените елементи при решаването на всеки проблем, а именно, неговото ефективно управление.

Предлаганият дисертационен труд разглежда глобализацията и нейните ключови характеристики. Екологичната сигурност, проблемите на социално – екологичната политика, глобализацията и устойчивото развитие на съвременното общество намират място в настоящия труд.

В дисертационното изследване се анализира управлението на процеси и ресурси като теоретична основа за изясняване на проблемите, свързани с глобалната екологична криза. Обсъждат се добрите световни практики и пътищата за преодоляване на социално-екологичните проблеми.

Съществено място в дисертационния труд е отделено на пряката връзка между замърсяването на околната среда и националната сигурност.

В този смисъл дисертационният труд е насочен към приложно поле, което към настоящия момент е слабо разработено.

Дисертационното изследване е структурирано в три глави, които отговарят на заявеното намерение да се диагностицират социално-екологичните проблеми на глобалното общество и се предложен модел за тяхното решаване.

В първа глава Глобализация – същност и характеристики са анализирани проблемите на глобализацията, кризите в глобализацията се свят, антропогенното замърсяване, екологично-опасните вещества. На анализ са подложени проявяващите се екологични проблеми в процеса на глобализация.

Глобализацията трябва да има *социално измерение*, което подкрепя човешките ценности и увеличава благосъстоянието на народа от гледна точка на свободата и сигурността. Без такова социално измерение мнозина ще продължават да разглеждат глобализацията като нова версия на предишните форми на господство и експлоатация.

Глобализацията в контекста на нейното *социално измерение* може да се разглежда като:

- процес, основан на универсално споделени ценности, който изисква всички участници, включително държавите, международните организации, бизнесът, гражданското общество и медиите, да поемат своята отговорност в икономическото развитие, което се основава на спазването на човешките права;

- глобално осигуряване на основните материални и други искания, гарантиращи човешко достойнство за всички, закрепени във Всеобщата декларация за правата на човека, ликвидирането на бедността и постигането на Целите за развитие през хилядолетието;

- устойчива траектория на развитие, която дава възможности на всички, за устойчив начин на прехрана и заетост, съдейства за равенството между половете, съкращава неравенството между страните и народите, и гарантира по-голяма съгласуваност на икономическата, социалната и екологичната политика;

- по-демократично управление, което гарантира по-голямо право на глас и участие, както и под отчетност, като едновременно

с това осигурява пълно зачитане на правомощията на институтите на представителната демокрация и върховенството на закона.

Глобализацията насърчава научния и технологичен процес, правейки европейското измерение още по-важно за развитието на знанието, мобилността, конкурентноспособността и иновациите. Основна цел на Европейския съюз след 2020 г. ще бъде икономиката да се трансформира в *икономика на знанието*, за да стане *по-конкурентноспособна, свързана и екологична*. Това означава, че ще продължат усилията за ограничаване на изчерпването на ресурсите, без да се спира модернизацията на промишлените сектори и по-ефективно използване на материалните фактори за постигане на по-голяма производителност. Ще продължи работата за укрепване стабилността на еврото и ефективното функциониране на общия пазар. Намаляването на риска от нарастване на социалната поляризация в регионите и справянето с отрицателните ефекти на глобализацията изисква образователните системи да се адаптират към нуждите на пазара на труда, както и да се повиши ефективността на квалификациите и преквалификациите.

Въпреки това, широко възприето е, че ключовите характеристики на глобализацията са:

- либерализацията на международната търговия;
- разширяването на преките чуждестранни инвестиции;
- появата на масивни трансгранични финансови потоци.

Резултатът от това е засилване на конкуренцията на световните пазари. Общопризнато е също, че това е следствие от обединения ефект на два основни фактора:

- политическите решения, насочени към намаляване на националните препятствия пред международните икономически сделки;

- влиянието на новите технологии, особено в сферата на информацията и комуникациите.

Глобалната финансова система неизменно е разтърсвана от финансови кризи с все по-нарастваща честота и сила. По своите отрицателни последици тези кризи имат разрушителен характер. Те помитат завоеванията от предшестващите години на икономически напредък и предизвикват тежки социални последици, пораждайки нарастване на безработицата и бедността.

Основните принципи, които трябва да ръководят процеса на глобализация, са *демокрация, социална справедливост, уважение на правата на човека и върховенство на закона*. Те трябва да намерят отражение в институтите, правилата и политическата система вътре в страните като се осигури спазването им от всички слоеве на обществото.

Належащите и измерими цели, които трябва да бъдат постигнати са:

- Изкореняване на крайната бедност и глада.
- Осигуряване на всеобщо начално образование.
- Съдействие за равенство на половете и предоставяне правомощия на жените.
- Намаляване на детската смъртност.
- Подобряване на опазването на здравето на майките.
- Борба с ХИВ/СПИН, маларията и други болести.
- Осигуряване устойчивост на околната среда.
- Създаване на глобално партньорство за целите на развитието.

Цели, тясно свързани с глобализацията, по отношение на които е особено необходимо да се разширяват усилията на международно равнище са:

- образование, умения и технологични възможности;
- въпроси на сигурността и приспособяването;
- осигуряване на достоен труд.

В глобалната икономика и информационното общество на нашето време знанията и информацията представляват ключ за социална интеграция и производителност, а взаимната свързаност - ключ за глобалната конкуренция, но в нашия свят, в който съществува неравенство, мрежовата икономика може да включи в себе си всичко, което тя смята ценно, но и да изключи хора и части от света, които не се вписват в преобладаващия модел.

Съответните международни организации трябва да излязат с инициативи за съгласуване на политиката (ИСП) по ключови въпроси, засягащи социалното измерение на глобализацията. Задачата се състои в поэтапното разработване на комплексна политика за постигане в конкретни области на необходимото равновесие между икономическите и социалните проблеми и проблемите за развитието.

Приоритетни въпроси, които по природа са пресичащи се, трябва незабавно да бъдат разгледани. Те включват:

- *създаването на заетост и съкращаването на бедността;*
- *неравенството на половете и предоставянето на права на жените;*
- *интегрирането на неформалната икономика в руслото на реалната икономика;*
- *защитата на основополагащите права в сферата на труда, образованието, продължителната сигурност и населените пунктове.*

Посочени са параметрите на екологичната криза. *Социално-икономическата криза* на обществото в преходния период се съпровожда от перманентна екологична криза на различно ниво. В

настоящия момент *екологичната криза* на нашата планета е реалност. Населението от всички страни на света е загрижено за глобалното замърсяване на околната среда. Не съществува по-важен проблем за човечеството от *общопланетното подобряване на екологичната обстановка, от повишаване на борбата със замърсяването, намаляване и в крайна сметка пълна ликвидация на източниците на разнообразните замърсявания и вредни агенти.*

Днес над 95% от населението в света не разбира последствията от тоталната екокатастрофа за себе си и за поколенията и не се замисля за пътищата за излизане от кризата, която включва:

- световно изчерпване на всички ресурси на планетата;
- прогресираща загуба на устойчивост на екосистемите на планетата вследствие на тяхното разрушение;
- нарастваща биологическа и социална деградация на хората.

Съвременните глобални проблеми на оцеляване и устойчиво развитие на човечеството в биосферата на Земята се намират в пряка зависимост от *интеграцията на екологичните проблеми* (опазване на околната среда), *на цивилизацията* в системата на политическите институции, правовите инструменти, икономическите механизми и отношения, в структурата на пазарните приоритети.

В тази глава са изведени и стратегическите цели на нооразвитието и опазването на околната среда.

Във втора глава *Човекът и глобалните проблеми на съвременното* се разглеждат социалните измерения на глобализацията. *Социалното измерение на глобализацията* включва:

- процес на глобализация, основан на универсално споделени ценности, изискващ от държавите, международните

организации, бизнесът, гражданското общество и медиите да поемат своята отговорност;

- спазване на задълженията и правата на международното право, като икономическото развитие се основава на спазването на човешките права;
- осигуряване на основните материални и други искания, гарантиращи човешко достойнство за всички, закрепени във Всеобщата декларация за правата на човека;
- ликвидиране на бедността;
- устойчива траектория на развитие, която създава и разширява възможности на всички за устойчив начин на прехрана и заетост, съдейства за равенство между половете и съкращава неравенството между страните и народите;
- по-демократично управление на глобализацията, което гарантира по-голямо право на глас и участие, както и подотчетност, като едновременно с това осигурява пълно зачитане на правомощията на институтите на представителната демокрация и върховенството на закона.

Особено място е отделено на казуса „глобализация-национална-сигурност. Проблемите на *сигурността* са почти винаги екзистенциални, а решенията им са най-често политически. Говорейки за тези проблеми, трябва да отчитаме, че те могат да се управляват сравнително успешно и до определен момент, само докато водят до количествени, и много по-трудно, когато водят до качествени промени. Един проблем на обществото става проблем на сигурността, или както се казва в западната литература – “секюритизира се, когато като резултат от него могат да възникнат качествени промени, когато обществото не може да го абсорбира без структурни трансформации”.

Стратегически цели днес са противодействието на организираната престъпност, корупцията, като и реформиране на

съдебната система за постигане и поддържане на ефективност, отчетност и прозрачност.

Акцентирано е върху демографските проблеми и човешките потребности в глобалното общество. Представена е характеристика на устойчивото развитие. *Концепцията за устойчиво развитие* се основава на пет основни принципа:

- човечеството действително е способно да придаде на развитието устойчив и дълговременен характер, така че то да отговаря на потребностите на хората днес, без да лишава бъдещите поколения от възможността да удовлетворяват своите потребности;

- наличните ограничения в областта на експлоатация на природните ресурси са относителни. Те са свързани със съвременното равнище на техниката и социалната организация, а така също и със способността на биосферата да се справи с последствията от човешката дейност;

- необходимо е да се удовлетворят елементарните потребности на всички хора и да се предостави на всички възможност да се реализират надеждите им за по-благополучен живот. Бедността, която в света е обикновено явление е една от най-главните причини за възникване на екологични и други катастрофи и затова трябва да бъде ликвидирана;

- необходимо е да се съгласува начинът на живот на богатите с екологичните възможности на планетата, в частност с относителното потребление на енергия;

- размерите и темповете на растеж на населението трябва да са съгласувани с променящия се производителен потенциал на глобалната екосистема на Земята.

Важно е да се знае, че устойчивото развитие не е неизменно състояние на хармония, а по-скоро е процес на промени, в който мащабите на експлоатация на ресурсите, направлението на

капиталовложенията, ориентацията на техническото развитие и институционалните промени се съгласуват с настоящите и бъдещите промени.

Три са йерархически, свързаните проблеми, с чието решение е свързано устойчивото развитие:

- устойчив мащаб на икономиката, който би съответствал на екологичната система на животообезпечаването;
- справедливо разпределение (distribution) на ресурсите и на възможностите не само в рамките на днешното поколение, а между днешните и бъдещите поколения, и между човека и другите биологични видове;
- ефективно разпределение (allocation) на ресурсите във времето, което адекватно би отчитало природния капитал.

Устойчивото развитие включва в себе си две взаимносвързани понятия:

- понятие за потребностите, в това число на приоритетните (необходими за съществуването на най-бедните слоеве на населението);
- понятие на ограниченията, обусловени от състоянието на технологията и организацията на обществото, натрупвани върху способността на околната среда да задоволява настоящите и бъдещите потребности на човечеството.

Основна задача на устойчивото развитие е задоволяването на човешките потребности и стремежи. Важно е да се подчертае, че устойчивото развитие изисква задоволяване на най-важните за живота потребности на хората и предоставяне на всички на възможност да удовлетворяват своите стремежи към по-добър живот в еднаква степен за всички.

Концепцията за устойчиво развитие предполага устойчив икономически ръст, намаляване на бедността, справедливо

разпределение на националното богатство, подобряване на общественото здраве и качеството на живот, като същевременно се намалява замърсяването на околната среда, предотвратяват се бъдещи замърсявания и се съхранява биологичното разнообразие.

Третата глава *Модел за решаване на социално-екологичните проблеми в Република България* може да се разглежда като своеобразна емпирична проекция на теоретичния модел, формулиран в първа и втора глави. В нея са публикувани данните и анализите от емпиричното изследване. От тях произтичат изводите за социално-екологичната грамотност на обществото. В резултат от анализите в тази глава и в крайна сметка от цялото дисертационно изследване се формулират препоръки, свързани с решаването на социално-екологичните проблеми на глобалното общество, в т.ч. на първо място в Р България.

Целта пред настоящото дисертационно изследване е на основата на системен анализ на процесите на глобализация, на факторите на сигурността и на проблемите, свързани с антропогенното замърсяване на околната среда да се създаден концептуален теоретичен модел за решаване на социално-екологичните проблеми в съответствие с условията и обстоятелствата в глобалното общество.

Контингент на изследването. Контингентът на изследването са 79 студенти – бакалаври от специалност «Предучилищна и начална училищна педагогика», специалност «Социална педагогика» на Педагогическия факултет на Шуменския университет «Епископ Константин Преславски» през уч. 2020/2021 г., които изучават дисциплината «Социална екология».

Спазено е правилото на доброволност при участието в анкета. Спазено е тяхното право, а и изследователско задължение за абсолютна конфиденциалност.

Параметри на изследването. За събиране на необходимия емпиричен материал на базата, на който се осъществява съответния анализ, в процеса на изследователската работа бяха използване следните методи:

1. Теоретичен анализ на литературата, отнасяща се до изследваната тема.
2. Анкетиране.

I етап. Избор и формулиране на въпросите, по които ще се прави изследването.

След теоретичен анализ на учебните програми и учебните планове за бакалаври бе изработена анкета за оценка на социално-екологичната грамотност. Анкетата се състои от 12 въпроса, на които се изисква отворен отговор. Въпросите са подбрани на база изучаваните екологични понятия и проблеми, свързани с глобализацията и социално-екологичните проблеми на обществото.

II етап. Подготовка за събиране на данни.

Авторът на изследването подготвя събирането на данни като първоначално осъществява неформален контакт със студентите от споменатите специалности в Педагогическия факултет за спечелване на тяхното доверие и сътрудничество.

III етап. Събиране на данни.

Анкетирането бе проведено през уч. 2020/2021 г.

Във всяко гнездо лицата са разделяни по статус и попълваха анкетни материали след даване на необходимата инструкция.

Изследването бе проведено индивидуално с предлагане на анкетите непосредствено преди работа по тях, така че да се елиминира предварителното обсъждане на въпросите между участниците.

IV етап. Анализ и оценка на данните.

След анкетирането на всички лица, анкетните карти бяха подложени на логически оглед и контрол, след което данните бяха обработени.

Резултатите са представени в Приложение.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

“Глобалната криза”, като че ли е атрибут на съвременното общество, което е приело и се е примирило със състоянието на взаимоотношенията общество – природа, независимо, че тези проблеми ежедневно присъстват в медиите и глобалните мрежи, а човек епизодично е изложен на отрицателното въздействие на замърсената околна среда. Този факт обуславя и актуалността на настоящото изследване, което на база теоретичен анализ представя актуалните проблеми, свързани с казуса «глобализация – социално-екологични проблеми».

Ситуацията в страната и в глобален мащаб ми дава основание да считам, че няма конкретен нормативен документ, който да третира социално-екологичните проблеми на глобализацията се свят и в тази връзка на база направените проучвания, изводи и констатация от теоретичния анализ си позволявам да предложа ***Методика за разработване на Концепция за решаване на социално-екологичните проблеми в Р България.***

Разработването на концепцията се осъществява в три основни етапа:

- първи етап – формулиране на социално-екологичните проблеми;
- втори етап – разработване на стратегическите цели;
- трети етап – обобщаване на материалите в единен документ.

Всеки етап завършва с широка дискусия, организирана от МОСВ, МЗ и МОН, в която участват представители на всички обществени слоеве.

Разпределението на задълженията между институциите е такова, че да осигурява наличието на повече от един вариант по даден раздел от независими една от друга институции.

След като посочените институции представят своите разработки Комисия от представители на имащите отношение към проблема министерства ги анализира, обобщава и изготвя работен проект, който се предлага за широко обществено обсъждане.

В работата на всички групи се привличат външни експерти от БАН, ВУ, СОУ, РИ на МОН.

Окончателният вариант се предлага като документ на гореспоменатите министерства и се утвърждава от Министерския съвет.

Програма за повишаване на социално-екологичната грамотност на населението в Република България

Настоящата програма се базира на продължителен процес на проучване на съществуващите документи, информация за състоянието на социално-екологичната грамотност и социално-екологичните проблеми на глобализацията се свят.

Програмата предлага акцент върху социално-екологичното образование, като образование за социално развитие, което включва социално-екологичните измерения на развитието.

Програмата се явява неразделна част от процеса на решаване на актуалния казус ***глобализация-социално-екологични проблеми***.

Основната цел на ***Програмата*** е да подкрепи повишаването на социално-екологичната грамотност чрез всички форми на формалното и неформалното образование и Европейски програми за образование.

Основни целеви групи на ***Програмата*** са младите хора от всички образователно-квалификационни степени.

1. Основни принципи на програмата

- Отчитане актуалността на социално-екологичните проблеми.

- Специално внимание върху темите:
- глобалните екологични проблеми;
- използването на ресурсите;
- екологичната сигурност;
- антропогенно замърсяване на биосферата;
- екологична криза;
- екологичен риск.

2. Проблеми, с които може да се сблъска Програмата:

- липса на система за провеждане на социално-екологично образование и обучение;
- недостатъчен брой подготвени педагогически кадри;
- липса на учебни материали;
- недостатъчно сътрудничество и подкрепа;
- ограничено финансиране на образованието;
- бавна промяна на обществената нагласа;
- липса на достатъчна мотивация у обучаемите и учителите.

3. Цели на Програмата

Основна цел: Подкрепа и стимулиране на социално-екологичното образование във всички форми на формалното и неформалното образование в Република България

Специфични цели:

- Да подпомогне създаването и разпространението на съвременни образователни материали, свързани със социално-екологичните проблеми на глобализацията.
- Да подкрепя партньорства на национално, регионално и местно ниво, между представителите на държавните институции, местните власти, общностите, НПО, бизнес - средите и използва възможностите на образователните програми на ЕС.

4. Приоритети на Програмата

- Да изгражда система от компетентности у младите хора, гарантиращи висока социално-екологична грамотност.

- Да насърчава възможностите за “Учене през целия живот”.
- Да подкрепя изграждането на мрежи за обмен на информация по социално-екологични проблеми.
- Да насърчава разработването и изпълнението на проекти по проблемите на социално-екологичната грамотност.
- Да насърчава разработването на Програми за квалификация и преквалификация.

5. Значение на програмата

- Програмата е своеобразна гаранция за повишаване на социално-екологичната грамотност на населението.
- Програмата изисква промяна в ДОС за учебно съдържание и нови учебни програми.
- Структурата и обемът на учебното съдържание, съобразени с ДОС се допълват с идеи за учебни програми и образователни стратегии, съобразени с Концепцията за устойчиво развитие.
- Програмата изисква разглеждане на социално-екологичните проблеми в образователната система.
- Програмата включва индикатори за образователната система във висшите училища (учебни програми, учебни планове, учебни помагала, управление на образователния процес и качество на образованието).
- В реализирането на **Програмата** трябва да участват образователните институции, общините, организациите на гражданското общество, медиите.

ИЗВОДИ

1. Разработен е модел за решаване на социално-екологични проблеми.
2. Разкрита е същността и обогатена теорията на социално-екологичните проблеми в глобализацията се свят.
3. Създаден е концептуален теоретичен модел за решаване на социално-екологичните проблеми в съответствие с условията и обстоятелствата в страната и глобализацията се свят.
4. Диагностицирани са социално-екологичните проблеми в контекста на националната сигурност.
5. Изследвана е социално-екологичната грамотност на студенти - бакалаври.
6. Доказано е, че изграждането на личности с ценностни ориентации за разбиране на взаимоотношенията общество-природа в условията на глобализацията е своеобразна гаранция за социално-екологичната и национална сигурност на всяка държава.

ПРЕПОРЪКИ

1. На базата на предложения Концептуален модел да се пристъпи към реализиране на програмата за повишаване на социално-екологичната грамотност.
2. По предложения Концептуален модел за решаване на социално-екологичните проблеми да се предложи на съответните разработването на Концепцията за решаване на социално-екологични проблеми по раздели, както следва:
 - социално-екологично образование – МОН;
 - социално-екологична грамотност на населението – МОН, МООСВ
 - социално-екологична сигурност – МВР, МООСВ
Министерство на труда и социалната политика.

НАУЧНИ И НАУЧНО-ПРИЛОЖНИ ПРИНОСИ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Дисертационният труд дава основание да се приеме, че получените резултати допълват и доразвиват знанията по съществуващата тематика. В най-обобщен вид основните научни и научно-приложни приноси се свеждат до:

1. Създаване на концептуален теоретичен модел за решаване на социално-екологичните проблеми.
2. Разкрити са параметрите на глобалната социално-екологична криза и социално-екологичните проблеми в контекста на антропогенното замърсяване на околната среда.
3. На базата на анализ на научната литература и нормативната база се стига до извода, че няма конкретен нормативен документ, който да третира социално-екологичните проблеми на глобализацията и в тази връзка на база направените проучвания и констатации от теоретичния анализ е предложена Програма за повишаване на социално-екологична грамотност.
4. Разработен е Концептуален теоретичен модел за решаване на социално-екологичните проблеми в Р България.
5. Разкрита е същността и обогатена теорията на социално-екологичните проблеми в глобализацията се свят.

ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА АВТОРСТВО

Декларирам, че настоящият дисертационен труд за придобиване на ОНС „доктор“ на тема „Социално-екологични проблеми на глобалното общество“ е моя авторска разработка и по никакъв начин не накърнява чужди авторски права. Използваната литература съм цитирал коректно на всички места, на които съм споменала идеи от нея.

Известно ми е, че за използване на чужди текстове без цитиране на техните автори нося отговорност съгласно Наказателния кодекс на Република България.

СПИСЪК НА НАУЧНИТЕ ПУБЛИКАЦИИ

1. **Vladimirov-Zhitenski, VI. (2022).** New development. //SocioBrains, Issue 93, May 2022, pp. 7-9, www.sociobrains.com, Publ.: Smart Ideas - Wise Decisions Ltd., Bulgaria, ISSN 2367-5721 (online), 2022.
2. **Vladimirov-Zhitenski, VI. (2021).** Problems Of The Sustainable Development Of The Global World. //SocioBrains, Issue 87, December 2021, pp. 63-69, www.sociobrains.com, Publ.: Smart Ideas - Wise Decisions Ltd., Bulgaria, ISSN 2367-5721 (online), 2021.
3. **Владимиров-Житенски, Вл. (2021).** Кризи в глобалния свят. //Сборник научни трудове на студенти и докторанти от Педагогически факултет 2021 г., Шумен, Университетско издателство „Епископ Константин Преславски“, 79 с., 2021, с. 30 – 34, ISSN 2367-5764.